

Er kommunale utslipp et problem?

Av Harald Rensvik

Harald Rensvik er siviling. fra NTH og ansatt som avdelingsdirektør i Statens Forurensningstilsyn.

*Innlegg på seminar i Norsk Vannforening
26. februar 1986.*

1. Problemets art, geografiske utbredelse og omfang.

Som kjent er hovedvirkningene av kommunale utslipp eutrofiering og problemer som skyldes økt bakterieinnhold i vannet. Miljøgifter fra kommunale utslipp, dvs. stoffer som selv i svært små konsentrasjoner gir skadevirkninger, vil i en mer regional sammenheng ha underordnet betydning i forhold til visse typer av industriavløp.

Om en skulle si noe mer presist om regionale eutrofieringsproblemer hvor kommunale utslipp er en hovedkilde, så er vi fortsatt ikke i mål når det gjelder ferskvannsføremønstre på Østlandet (Mjøsa, Tyrifjorden, Øyeren, Glomma i Østfold), vassdrag i Telemark og flere andre regioner rundt om i landet. Videre er problemene ikke eliminert i indre Oslofjord, og slett ikke rundt flere av våre større kystbyer.

Totalt regner vi med at ca. 1,5 millioner mennesker bor i nærheten av vannforekomster hvor kommunale utslipp er en hovedkilde. Konflikten mellom bruken av vannforekomstene som resipient og drikkevannskilde er særlig alvorlig i de deler av landet hvor det ikke er mulig å ta i bruk alternative vannkilder uten omfattende rensing. Det antas at omlag 400.000 mennesker har disse vannforekomstene som drikkevannskilde.

Rundt om i hele landet har vi en rekke mindre lokale små vannforekomster som er uegnet til ønskede bruksformål. I næringsfattige vannforekomster med utslipp fra turistbedrifter eller hyttefelt registreres årlig et betydelig antall mage- og infeksjonssykdommer som trolig skyldes vannbåren smitte.

I jordbruksområder på Østlandet, på Jæren og i Trøndelag er tilførsler fra jordbruket i flere vannforekomster den viktigste forurensningskilden med hensyn til eutrofiering.

Forøvrig henvises til Stortingsmelding nr. 51 85/85 m/bilag hvor forurensningssituasjonen er beskrevet innenfor hvert enkelt fylke.

2. Årsaker til gjenstående problemer knyttet til kommunale utslipp.

Den massive innsatsen som har blitt gjennomført innenfor dette feltet i særlig de siste femten årene har gitt betydelige forbedringer. Tilstanden ville vært temmelig grotesk om det ikke hadde blitt gjennomført tiltak.

Til tross for denne omfattende innsatsen må vi innse at vi ikke har fått hundre prosent utbytte av investeringene i form av et bedre miljø.

Dette skyldes dels at utslipp fra andre kilder og særlig at landbruket har spist opp en del av gevinsten. Dels skyldes det

manglende perfektjonisme ved utbygging og drift av kommunale avløpsanlegg. Og endelig er det flere steder, særlig i kystområder, hvor oppryddingsarbeidet er forholdsvis kort kommet.

Når det gjelder landbruket forsøker vi nå å intensivere innsatsen. Det som kompliserer problemene er at en stor del av utslippene fra landbruket kommer fra arealavrenning. Og på det området vet vi nå forholdsvis lite om aktuelle tiltak.

En har idag omfattende indikasjoner på at en relativt stor andel av renseanleggene ikke fungerer tilfredsstillende, samtidig som beredskapen mot driftsavbrudd generelt er for lav.

Et hovedproblem både for regionale virkninger og for mer lokale effekter er utslipp fra utette ledningsnett. Det er også langt fram før vi får et skikkelig system for utbygging og drift av avløpsanlegg i spredt bebyggelse.

Som nevnt innledningsvis er det behov for flere tiltak i kystområdene.

3. Utviklingsperspektiver.

Jeg skal nedenfor forsøke å beskrive hvordan vi omtrent tror problemet med kommunale utslipp vil arte seg fram mot år 2000.

Forandringer i bosettingsstrukturen og nyutbygging antas å kunne gi en vekstøkning på 100—200 000 personer i områder som idag er berørt av forurensningsproblemer fra kommunale utslipp.

En vil ha store problemer med å opprettholde dagens standard på ledningsanlegg dersom fornyelsen av eksisterende anlegg holdes på det nivå som idag er vanlig. Dersom denne trenden fortsetter, vil ledningsanlegg måtte ligge i ca. 300 år før det kan regnes med utskiftning.

Dvs. mye lenger enn den tid de forventes å fungere effektivt.

Redusert innhold av fosfor i tøyvaskemidlene fremover vil, til tross for økt bruk av oppvaskmaskiner, kunne gi mindre fosfortilførsler til overgjødelse vannforekomster.

Veksttakten i den kommunale økonomi antas å bli liten (ca. 1% pr. år). De store investerte beløp i nyanlegg (13 milliarder på 10 år) nødvendiggjør større innsats på drifts- og vedlikeholdssiden for at anleggene skal få den tilskattede funksjon og levetid som forutsatt. Dersom ikke innsatsen til drift og vedlikehold økes, vil dette bety økte forurensningsutslipp fremover og oppveie de reduserte fosformengdene som store investeringer i nye renseanlegg kan bidra med.

Den erfaring man har til nå, viser at det i dette tidsperspektiv neppe vil skje radikale nyvinninger på den tekniske side som vil endre bildet vesentlig når det gjelder rensemetoder/anlegg.

Alle disse faktorene peker i retning av at kommunale utslipp snarere blir et større problem framover enn et mindre.

Nå er det jo slik at eutrofieringsproblemer i miljødebatten lett blir prosaiske i forhold til de mer «eksklusive» problemene knyttet til gifttønner m.m. Vi kan vel også regne med at eutrofiering i stor grad er en reversibel prosess. Men dersom vi sakter akterut på tiltakssiden, vil skadevirkningene i praksis neppe kunne rettes opp. Det er neppe realistisk å regne med at samfunnet vil kunne ta en ny oppryddingsperiode på sektoren om 10—15 år.

Det foreligger også en mulighet for at befolkningen gradvis kan venne seg til en dårligere vannkvalitet dersom forværringen skjer over lengre tid. Motivasjonen for en økt innsats kan derfor bli svakere.

4. Konklusjon

Vi har ikke løst alle problemer som skyldes kommunale utslipp. Vi fikk bra fart på tiltakene i 1970-årene, men er ikke i mål når det gjelder noen hovedresipienter, kyst-Norge og flere lokale problemer.

Årsakene til gjenstående problemer er manglende anlegg, dårlig ledningsnett og ikke god nok driftsregularitet.

Utviklingsperspektivene peker i retning av at manglende kommunalt vedlikehold vil føre til at utslippene øker.

Vi er nå i et tidsrom hvor det vil være avgjørende å lykkes i å konsolidere stillingen. Mer penger, mer profesjonell ivaretagelse av tekniske anlegg, og mer målrettet innsats i de enkelte områder er de stikkord som best kan karakterisere våre ønskemål.

CHK utfører oppdrag innenfor områdene:

- Vann
- Avløp
- Renovasjon
- Prosessteknikk
- Energiteknikk
- Byggeteknikk
- Geoprosjektering

SIVILINGENIØR

CARL-H KNUDSEN A/S

RÅDGIVENDE INGENIØRER MNIF MRIF

Drammen — Fagernes — Stjørdal — Sundsvall